

גבולות היחידה: פרק כ"ו פסוקים י"ב-כ"ב
נושא היחידה: יצחק חופר בארות ומתיישב בארץ

כתבה: יעל דאר

מספר שיעורים: 1

כללי:

יצחק, בניגוד לאברהם וליעקב, הוא איש האדמה. בעוד שאברהם ויעקב הם רועי צאן, נוודים העוברים ממקום למקום, יצחק הוא איש האדמה. הוא מתיישב ונאחז בארץ. יצחק הוא היחיד שלא יצא מן הארץ הזאת – הוא נולד בה ונשאר בה, ועתה מתברר שהוא גם נאחז בה ומצליח. עיקר האחיזה בארץ היא חקלאית. לצורך זה, יש לזרוע ולקצור מפרי האדמה, וכן לדאוג לספק לה מים. בדברים האלה עוסקת יחידת הפסוקים הבאה.

פתיחה:



נאמר: אנחנו רוצים להקים יישוב חדש בארץ. מה אנחנו צריכים שיהיה כדי שנוכל להתחיל? מה עוד? נשמע את תשובות התלמידים, ונכתוב אותן בצד על הלוח (מים, אדמה, שתילים, חומרי בניין לבתים ועוד ועוד).

נרחיב בעניין הבאר:

באר מים או **באר¹** היא מבנה מלאכותי שנוצר בחפירה או בקידוח, במטרה להעלות מי תהום מן האקוויפר התת-קרקעי (מאגר מים תת קרקעי) אל פני השטח. המים יכולים להישאב מתת-הקרקע בכלי קיבול כמו בדלי, או כנהוג בעולם המודרני, במשאבה.

מימי קדם, הייתה מציאת מקורות מים צורך חשוב מאין כמוהו להשרדותו של האדם ולהתפתחות היישובים, ולכן בארות המים היו מהמבנים הראשונים שהוקמו. בשל חשיבותה הכלכלית של הבאר, היא הופכת גם למרכז החיים. שם מתכנסים מדי יום הרועים, ולשם מגיעות בנות העיר לשאוב מים, כך שהיא משמשת כמקום המפגש המרכזי של החברה כולה - צומת אליו מתנקזים סיפורים ומאורעות רבים.

חפירת הבארות היא דרך של היאחזות במקום. גזלת הבאר או סתימתה היא חלק ממאבק על היאחזות בקרקע, והשתלטות על באר על ידי גזלתה או סתימתה, משמעה גירוש המתיישבים הקודמים שישבו סביבה, ממקומם. בתנ"ך ישנו תיעוד של בארות עוד מתקופת אברהם. גם אברהם וגם יצחק עסקו בחפירת בארות, נאבקו עליהן עם הפלישתים, ובסופו של דבר נאחזו בארץ והתיישבו בה, ליד הבאר.

נראה תמונות של בארות (במצגת המצורפת, בנספח ליחידת ההוראה):

• שקופית 1: כותרת

¹ יש באר ויש בור מים. בור המים מקבל את המים מהגשם היורד ונאסף אליו במרזבים. מי הבאר הם מים ממאגר מי תהום.

- שקופית 2: תמונה של באר מים חיים. מה דעתכם? קל / קשה לחפור באר?
- שקופית 3: מבנה הבאר מעל פני הקרקע.
- שקופית 4: מבנה הבאר בתוך האדמה. יש להסביר עד כמה קשה לחפור ולדפן את הבאר.
- שקופית 5: הבאר בתל שבע – תראו כמה עמוקה הייתה הבאר הזו. זה מלמד שהיה קשה למצוא מים בארץ הנגב, ולכן חפרו עמוק מאוד מאוד. חפירת הבארות הייתה עבודה קשה, אבל הכרחית. אי אפשר להתיישב בשום מקום בלי מים.
- בשקופית 6 יש קטע מסרטון על חפירת באר בראשון לציון². הסרטון קצר, וממחיש את הקושי בחפירה. בסיום הקטע – הפתעה המופיעה בסמלה של העיר ראשון לציון.
- שקופית 7: סמל העיר ראשון לציון (מתקשר, כמובן, לשקופית הקודמת). בסמל העיר ראשון לציון, מופיע הכיתוב 'מצאנו מים'. הכיתוב לקוח מפסוק ל"ב, שלא נמצא ביחידת הפסוקים הזאת. כרגע נתייחס רק לבאר שרואים בסמל. לכיתוב נתייחס בסוף השיעור הבא.

לימוד הפסוקים:

נשאל כמה שאלות:



היכן יצחק נמצא עכשיו? מה המצב בארץ? (יצחק בגרר בגלל הרעב בארץ).

נקרא את פסוקים י"ב-י"ד: מי יכול להסביר את הפסוקים?

נסביכ: למרות הרעב, ה' בירך את יצחק. הוא זרע כמות של זרעים, והצליח לגדל פי מאה מהכמות הרגילה. אפשר להמחיש את המושג "פי מאה": יש לי שדה, ובכל שנה יוצאים ממנה 10 שקי חיטה, וכך גם לכל השכנים שלי עם שדה באותו גודל. אך באותה שנה, ליצחק יוצא פי מאה כמות ממה שיוצא בדרך כלל – $1000 = 100 \times 10$ שקי חיטה. הוא גם עבד קשה בשביל זה - חרש וזרע וגם השקה. מאיזה מים הוא השקה? כנראה הייתה לו באר - אולי אפילו כמה בארות. הרי למדנו שאי אפשר להסתדר בלי מים, ובמיוחד לא בנגב³. הוא עבד קשה מאוד כדי לחפור את הבארות, וכך היו לו מים.

נשאל את התלמידים: האם רק יצחק עבד קשה? האם רק בגלל העבודה הקשה שלו הוא מצא מים והרוויח? מה היה ההבדל בינו לבין שדות הפלישתים? תשובה: ליצחק הייתה ברכת ה'! ה' מבטיח וה' מקיים.

יצחק מכר חלק מהיבול שלו, וכך התעשר מאוד. מה הוא קנה בכסף? צאן ובקר. וכנראה שקנה גם עוד זרעים והמשיך לעבוד. יצחק היה איש שדה, איש האדמה.

² את הסרטון כולו ניתן לראות בקישור <https://www.youtube.com/watch?v=fYnAVwbbUJag>. כאן הבאנו רק את הדקות המתאימות לעניין שלנו.

³ אפשר להסביר כאן שה'נגב' נקרא כך, כי הוא 'מנוגב' ממים. הנגב בישראל הוא אזור צחיח, ויורדים בו עד 200 מ"ל גשם בממוצע לשנה בלבד.

נשאל: כשרואים מישהו מצליח ועשיר, אפשר להצטרף אליו, להיות חבר שלו וליהנות ממנו, ואפשר גם לקנא בו ולרצות להרוס לו. מה בוחרים הפלישתים לעשות? איך הם הרגישו כשראו שיצחק מתעשר בארץ שלהם? (לבסס בפסוקים!) הפלישתים מקנאים.

הקנאה:

נשאל: מי מרגיש לפעמים קנאה? במה אנחנו מקנאים? (ציונים טובים. משחק שיש לילד אחר. יחס טוב של ההורה / המורה לילד אחר וכד'). קרה לכם שקינאו בכם? מה עשו? **נכון** את השיחה לכך שיש רגש טבעי והוא הקנאה. קשה לשלוט במחשבות וברגשות האלה. אבל התורה אומרת לנו להשתדל לשלוט במחשבות שלנו - לא לקנא ולרצות מה שלא שייך לי, אלא לחשוב ולהבין שלכל אחד יש מה שה' החליט לתת לו, וזה רק שלו (חשוב להיות נדיבים ולהתחלק, אך מצד המקנאים - יש להבין שה' מחלק את מה שיש בעולם לפי דעתו).

עלינו להשתדל להביט בעין טובה על הזולת ולשמוח בשמחתו, ולא חס וחלילה להיפך...⁴
נשאל: מה, לדעתכם, יעשו הפלישתים המקנאים ביצחק? (הם יכולים להרוס לו את השדות, לגנוב לו את המקנה ועוד). **נזכיר** את מה שראינו בפתיחת השיעור. הם יכולים להרוס לו את הבארות. איך? הם יכולים לסתום אותן. כל העבודה של פועלים רבים, במשך ימים רבים - תלך לאיבוד.

נשאל: ומי יפסיד מסתימת הבארות? **ונשיב:** גם יצחק וגם הפלישתים.

נקרא את פסוקים ט"ו-כ"ב:

נשאל: מה עושים הפלישתים, ומה עושה יצחק?

הפלישתים סתמו את הבארות שחפר אברהם אבינו. יצחק חופר אותן שוב, וקורא להן בשמות (שאינם ידועים לנו) - אותם שמות שקרא להן אברהם. בכך מראה יצחק שהוא קיבל את הבארות בירושה מאביו. אבימלך מגרש את יצחק, ויצחק עובר לגור בנחל גרר. זהו נחל שנמצא במרחק מהעיר. שם חופר יצחק עוד בארות.

נכין עם הילדים טבלה על הלוח, ונמלא בה את שמות הבארות ואת הסיבה לשמות אלה:

שם הבאר	הסיבה לשם (חשוב לבסס על סמך פסוקים)
עשק	"כי התעשקו ⁵ עמו"
שטנה	הסיבה לא כתובה במפורש. אפשר להסביר ש'שטנה' היא שנאה. הם רבו, וזאת הסיבה לקריאת השם.
רחובות	"כי הרחיב ה' לנו"

⁴ אפשר לעשות קישור משיעור זה לשיעור [חינוך מתוך אמונה, אודות עין טובה](#). ניתן לעשות מבצע "חזק וברוך", של פרגונים לחבר שמצליח.

⁵ חשוב להראות את הקשר הלשוני בין שם הבאר לסיבה שבגללה נקראה כך בשמה.

הצעות להמחשה:

- מצגת הבארות
- דף משפטים ברצף



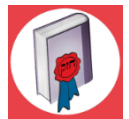
מסרים והפנמה:

- יצחק – איש האדמה. מתיישב בארץ.
- חשיבות המים להשרדות האדם.
- אדם שמשקיע ועובד – ה' עוזר לו להצליח.
- הקנאה – מידה רעה, יכולה להרוס הרבה.
- ה' נותן לכל אחד את חלקו. מה שה' לא נתן לי – לא שלי!



סיכום וסיום:

לסיום, ניתן כמה משפטים שצריך לסדר אותם ברצף הנכון.



- _____ אבימלך מגרש את יצחק מגרר.
- _____ יצחק מתעשר מאוד.
- _____ אברהם חופר בארות בארץ הנגב.
- _____ רועי גרר רבים עם רועי יצחק על הבאר.
- _____ יצחק חופר באר נוספת, ועליה לא רבים.
- _____ עבדי אבימלך סותמים את הבארות.
- _____ יצחק חופר שוב את הבארות שחפר אברהם.
- _____ עבדי יצחק חופרים באר שניה וקוראים לה שטנה.
- _____ אבימלך מגרש את יצחק.

סדר המשפטים הנכון:

- 2 יצחק מתעשר מאוד
- 1 אברהם חופר בארות בארץ הנגב
- 6 רועי גרר רבים עם רועי יצחק על הבאר.
- 8 יצחק חופר באר נוספת, ועליה לא רבים.
- 3 עבדי אבימלך סותמים את הבארות.
- 5 יצחק חופר שוב את הבארות שחפר אברהם.
- 7 עבדי יצחק חופרים באר שניה וקוראים לה שטנה.
- 4 אבימלך מגרש את יצחק מגרר.

הרחבות:

בפרשתנו מסתרות שכונה ועיר.

מאה שערים:



יצחק מצא בשנת הרעב מאה שערים.
הביטוי "מאה שערים" הוא ביטוי לשפע כלכלי.
בירושלים הוקמה שכונה הנקראת בשם זה.

מאה שערים הייתה השכונה החמישית שנבנתה מחוץ לחומות העיר העתיקה, והייתה אז הגדולה והמרוחקת ביותר. היא הוקמה בידי אנשי היישוב הישן היוצאים מהעיר העתיקה. קדמו לה משכנות שאננים, מחנה ישראל, נחלת שבעה ובית דוד.

השכונה נוסדה על ידי "חברת בוני ירושלים". קבוצת המייסדים כללה את בן-ציון ליאון, יוסף ריבלין ויואל משה סלומון שהיה ממקימי שכונות נחלת שבעה ובית דוד. בראש הקבוצה עמד הרב שלמה זלמן בהר"ן והרב שמואל הומינר, שבנה בה את הבית הראשון והיה הראשון שהעז לעבור לגור שם גם בלילה. הייתה זו "שכונת אגודה", אחת ממספר שכונות שנבנו אז על ידי התאגדות תושבים שביקשו להקים בתי מגורים בתנאים חברתיים וכלכליים נוחים. מאה חברי האגודה היו רחוקים מלהיות בעלי אמצעים – ברובם התפרנסו מכספי החלוקה, ולכן ככל הנראה, רכשו לעצמם מגרש מרוחק יחסית מדרך המלך של אותה תקופה – רחוב יפו, שבסביבתו הקרובה היו מחירי הקרקעות גבוהים יותר. הקרקע נרכשה בשלושה שלבים מערביי הכפר ליפתא-סה"כ-32 דונם.

מייסדי השכונה בחרו לה שם מפסוק מפרשת תולדות, שהייתה פרשת השבוע בזמן ייסוד החבורה: "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ ה' (בראשית כ"ו, י"ב), וכן משום שמייסדיה מנו מאה חברים.

רחובות:

רחובות היא עיר במישור החוף הדרומי בישראל. היא הוקמה כמושבה ביום י"א באדר תר"ן, במרץ 1890, על ידי עולים מפולין שהתארגנו במסגרת חברת "מנוחה ונחלה" על עשרת אלפים דונם מאדמות דוראן, שנקנו על ידי יהושע חנקין מבעליהן, בוטרוס רוק, שהיה ערבי נוצרי. ב-1914 אוכלוסיית המושבה מנתה 955 תושבים. רחובות הוכרזה כעיר בשנת 1950. הוגה שמה של רחובות היה ישראל בלקינד. מקור שמה של העיר הוא בפסוק מהמקרא:

וַיִּעֲתַק מִשָּׁם וַיִּחְפֹּר בְּאֶרֶץ אַחֲרָת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבוֹת וַיֵּאמֶר כִּי עֲתָה הִרְחִיב ה' לָנוּ וַפְרִינוּ בְּאֶרֶץ (ספר בראשית כ"ו, כ"ב).